

Prvič skozi Perzijo

19. t. m. je minulo sedemdeset let, odkar se je rodil v Stockholmu, glavnem mestu Švedske, dr. Sven Anders Hedin. Študiral je na Švedskem in v Nemčiji prirodoslovne vede in kot dvajsetletni mladenič že nastopil prvo znanstveno potovanje po Perziji in Mezopotamiji. V malih presledkih je to svoje znanstveno delo nadaljeval do današnjih dni. Na nešteti svojih potovanjih je raziskal in proučil Srednjo Azijo, Kitajsko, Tibetško visoko planoto, zaledenelo gorsko pokrajino do tedaj nepoznane »Transhimalaje« in severno Indijo. Njegovo znanstveno raziskovalno delo je svojevrstno in brez primere, zato ga je že leta 1902. švedski kralj povzdignil v plemiški stan. Deležen pa je bil dr. Hedin tudi drugih časti, podpor in visokih zaščit po vseh delih sveta. Med svetovno vojno se je mudil največ na bojiščih v Palestini in Mezopotamiji. Pred dvanajstimi leti je nastopil pot okoli sveta preko Severne Amerike na Japonsko in skozi Sibirijo v Sovjetsko Rusijo. Kasneje je ponovno krenil v še neraziskane predele Srednje Azije. Kljub častitim letom še vedno verno in zvesto služi samo znanosti. Njegovo delo je neprecenljive vrednosti. Svoja dognanja in raziskanja je opisal v kopici knjig in člankov. Za slovensko mladino je Pavel Kunaver priredil Hedinov potopis »V azijskih puščavah«.

V naslednji črtici opisuje veliki švedski učenjak svetovnega slovesa svojo prvo pot v neznano tujino.

Ko sem dospel v Bagdad, je obstajala vsa moja gotovina iz približno sto dinarjev ali dve sto perzijskih srebrnih kran. S to skromno vsoto sem moral vzdržati na 950 km dolgem povratku do Teherana, kjer sem spet lahko dobil denar. Pa to me dalje ni plašilo! Da bi le srečno dosegel 300 km oddaljeno mesto Kirmanša! V najhujšem primeru bi se pač vdinjal pri kaki karavani. Prijetno gotovo ne bo, preteči vso pot peš in ne prejeti drugega plačila kakor nekaj kruha, kumar in melon. Pa pogumnemu velja sreča!

Najprej sem se pridružil karavani petdesetih mul, ki so prevažale angleško blago med Bagdadom in Kirmanšajem. Karavano je vodilo deset arabskih trgovcev na konjih, z njimi je bilo še osem romarjev in neki kaldejski trgovec. Za najemnino petdesetih kran sem dobil mezga, prehranjevati sem se pa moral sam.

6. junija leta 1886, zvečer ob 22 sem nastopil pot v negotovost. Če razmišljam o tem zdaj v zrelih letih, se mi zdi vse kakor pravljica ali pa kakor nepremišljen čin novo pečenega študenta!

Tople poletne noči sta me vodila dva Arabca na mojem mezgu po ozkih bagdadskih ulicah. Le tu pa tam je še brlela motna luč oljne svetiljke. Po bazarjih pa je vladalo prešerno življenje. Tam je posedalo na tisoče Arabcev.

Gostili so se, srebali kavo, kadili in se razgovarjali. Bil je ravno postni mesec, v katerem smejo pravoverni muslimani le po sončnem zahodu nekaj zaužiti. Na dvorišču obširne karavanzerije je imela moja karavana še opravka z nakladanjem. Ker je bil odhod napovedan šele za drugo uro po polnoči, sem legel na kup zavojev blaga in zaspal ko ubiti.

Mnogo prej kakor sem si bil želel, je bilo dve. Koščen Arabec me je zmajal iz spanja. Vrtožlav sem splezal na svojega mezga. Med klici gonjačev, žvenkljanjem kraguljčkov in bimbamom velikih kamelskih zvoncev se je odpravila karavana v temino. Kmalu so ležali zadnji predmestni zidovi in palmovi vrtovi bagdadskega nami, pred nami pa tiha, dremajoča puščava.

Nobena duša se ni brigala zame. Plačal sem mezga in zdaj sem lahko počel, kar se mi je zljubilo. Jahal sem spredaj, pa spet zadnji v četi in ponovno bi bil skoraj zaspal v sedlu. Ob potu je ležal mrtev dromedar, truma hijen in šakalov se je gostila z njegovim truplom. Ko smo se približali, so zverine šinile brez glasu v puščavo. Malo dalje je stržilo nekaj tolstih jastrebov ob konjski mrhovini in odhrutalo pred nami s težkimi peroti.

Po sedemurni ježi smo dosegli neko karavanzerijo, kjer so Arabci raztovorili svoje živali in sklenili, da bodo čez

dan počivali. Vroče je bilo ko v krušni peči, a ni nam preostalo drugega, kakor da smo dremaje legli na kame-niti tlak.

Naslednjo noč smo prihajali v osmih urah v vas Bakubo, ki jo obkroža gozd krasnih palm. Zopet smo taborili na dvorišču obširne karavanzerije. Pozo-varjal sem se ravno z dvema sopotni-koma, ko so pristopili trije turški vo-jaki in zahtevali od mene potni list.

»Nimam nobenega potnega lista«, sem izjavil.

»Dobro! Potem nam plačate deset kran za moža in pustimo vas kljub temu čez mejo!«

»Niti pare ne dam!«, je bil moj od-govor.

»Potem pa le sem z vašo odejo in potno torbo!«, so kričali vojaki in mi slioma pričeli odvzemati moje stvari.

Zdaj me je pa potrpežljivost minila. Pobalina, ki si je bil prisvojil mojo potno torbo, sem sunil v prsi, da je spustil svoj plen. Tudi z odejo se je zgodilo podobno. Ko so hoteli nesrame-ži nato pasti po meni, sta mi prihi-tela na pomoč dva Arabca. Da pa pre-prečim nadaljnje take nastope, sem stopil naslednji dan k deželnemu gla-varju, ki mi je za šest kran izstavil potni list.

Tako smo postali z Arabci dobri pri-jatelji in mesto mezga so mi posodili potem konja. Ob prekrasni mesečini smo ob 22 nadaljevali pot in jahali vso noč. Mestoma sem zadremal na svo-jem kljusetu, dokler se ni žival pred nekim ob poti ležečim okostnjakom splašila, me vrgla s sedla in ušla, da so jo karavanci le z velikim trudom spet ujeli. Poslej nisem ponoči nikdar več spal.

V naslednji vasi smo taborili spet ves dan. Ta način potovanja se mi je zdel strahovit: šlo je jako počasi, po-krajine pa sem videl toliko ko nič! Ko je tedaj prihajal za nami na kras-nem arabskem konju iz Bagdada star Arabec, sem sklenil, da jo z njegovo pomočjo popiham iz dotedanje druž-be. Za pet kran dnevno je bil k temu pripravljen. Spočetka smo se držali še karavane, kakor hitro pa je zašla lu-na, smo pospešili ježo. Čim je jelo po-jemati za nami žvenkljanje zvoncev, smo urno oddirjali v noč.

13. junija smo srečno dosegli mesto Kirmanša. Izplačal sem svojega Arab-ca in ostalo mi je v žepu polnih šest-deset para! S tem si nisem mogel na-jeti sobe, tudi nasiti in ne zavest, da bo treba prosjačiti okoli Mohamedan-cev, ni bila baš vabljiva.

Pa sem izvedel za nekega bogatega trgovca, Aga Hasan po imenu, in kre-nil brž proti njegovemu prekrasnemu domu. V prašnjih škornjih in z bičem v roki sem korakal skozi vrsto bleste-čih soban in stal slednjič pred hišnim gospodarjem, ki je sedel s svojim taj-nikom med knjigami in papirji ter de-lal. Nosil je z zlatom vezan bel svilen plašč, na glavi turban in na nosu očali. Videti je bil prav tako prijazen kakor odličen.

»Kako se vam godi, gospod?«, me je vprašal.

»Hvala, vedno dobro!«, sem odgovo-ril.

»Odkod prihajate?«

»Iz Bagdada.«

»In kam nameravate?«

»V Teheran.«

»Ste Anglež?«

»Ne, Šved.«

»Šved? Kaj pa je to?«

»No, iz dežele sem, ki se ji pravi Švedska.«

»Kje pa leži to?«

»Daleč zadaj na severozapadu, za Rusijo.«

»A tako, zdaj se spoznam — morda ste celo iz dežele Železoglavca?«

»Da, ravno od tam sem, iz dežele Karla XII.«

»To me pa zelo veseli! Čital sem o čudovitih junaštvih Karla XII. Morate mi pripovedovati o njem in tudi o Švedski, o njenem sedanjem kralju, o njeni vojski, pa tudi o vašem lastnem domu, o vaših starših, bratih in sestrah. Predvsem pa mi morate obljubiti, da ostanete šest mesecev moj gost! Kar posedujem, je vaše, samo ukazujte!»

»Nad vse sem vam hvaležen za vašo dobroto, toda vašega gostoljubja žal ne morem sprejeti dalj kakor za tri dni!»

»Mislite pač tri tedne?»

»Ne, prelubeznivi ste, toda moram brezpogojno v Teheran!«

»To je res škoda! Morda si stvar še premislite!«

Nato me je spremil sluga v eno sedanjih hiš, ki je bila skoro kakor palača. To je bilo moje stanovanje. V prostrani dvorani s perzijskimi preprogami in črnimi svilenimi divani sem se brž udomačil. Dva tajnika sta predstavljala moj dvor. Tudi sluga sem imel za vsako željo na razpolago. Če sem si zaželel jedi, so mi prinesli izbranih kosov na ražnju pečenega janjca, piščanca z rižem, kislega mleka, sira in kruha, marelic, grozdja in melon, vrhu vsega pa sem dobil še kavo in vodno pipo. Če sem hotel piti, so mi ponudili sladko pijačo iz datljevega soka z ledom. In ako sem hotel jahati na izprehod, da bi si ogledal mesto ali okolico, so me čakali na dvorišču polnokrvni arabski konji. Pred mojim domom je ležal tih, z zidovi obdan vrt, čigar hodniki so bili tlakovani z marmormorjem. Pod njegovim cvetočim španskim bezgom sem lahko šetal ves dan ter se ob vonju cvetja vdajal sladkim sanjam. V vodnjaku s kristalno čisto vodo so plavale zlate ribice in visok tanek vodni pramen, ki je navpično brzel kvišku, se je ko pajčevina lesketal v sončnih žarkih. Na tem prelestnem vrtu sem si izbral svoje prenočišče. Skratka: bilo je povsem tako kakor v pravljici iz »Tisoč in ene noči«. Kadar sem se zjutraj prebudil, vedno znova nisem mogel verjeti, da bi bila vse to resnica. Svojih šestdeset para sem še vedno tiščal v žepu!

Ko pa je napočil poslednji dan mojega bivanja, nisem mogel dalje skrivati svojega položaja.

»Nekaj neprijetnega vam moram zaupati!«, sem dejal enemu izmed tajnikov.

»Tako?« je začuden odvrnil.

»Da, denar mi je pošel.«

»Pa je res čudno, da ste se mogli kot Evropec brez denarja odločiti na tako daljno pot!«

»Da, pot se je raztegnila bolj kakor sem nameraval, in zdaj sem popolnoma suh.«

»No, kaj zato! Denarja lahko dobite od Age Hasana kolikor hočete!«

Ravno polnoči je bilo, ko sem se poslovil od svojega plemenitega gostitelja. Delal je v postnih mesecih skozi vso noč.

»Obžalujem, da ne morete ostati dalje časa!«

»Tudi meni je žal, da vas moram zapustiti in vam ne morem povrniti vaše velike dobrote!«

»Menda veste, da ogrožajo ceste preko gorovja roparji in cestni potepuhi, zato sem poskrbel, da smete spremljati pošto, ki jo čuvajo trije vojaki!«

Zahvalil sem se poslednjič, se poslovil in odšel. Tajnik mi je stisnil s srebrnjaki napolnjen denarnico. Poštni jezdec in vojaki so že stali pripravljeni za pot, zasedli smo konje in jahali sprva skozi ozke, temne mestne ulice polagoma, ko so se pričele hiše redčiti, hitreje, in slednjič, ko nas je od vseh strani obdala puščava, v najhujšem diru. Tako je šlo šestnajst ur neprenehoma. Trikrat smo menjali konje. Prejahalimo v enem dnevu sto sedemdeset kilometrov. V Hamadanu smo se malo odpočili in jezdili potem na devetih različnih konjih dalje proti glavnemu mestu. Zadnjih dvajset pet ur sploh nisem zatisnil očesa. Napol mrtev od utrujenosti, raztrgan in razcapan sem prijahal slednjič skozi jugozapadna vrata v mesto.

To je resnična pravljica o mojem prvem potovanju v Teheran in skozi Perzijo.

Poslovenil Viktor Pirnat